

ODPOVEDE PROFESORA W. V. QUINA NA OTÁZKY A. RIŠKU

Prečo sa súčasní filozofi v časoch veľkých sociálnych prevratov, národnostných a etnických konfliktov atď. tak intenzívne zaoberali problémami logiky a jazyka?

Vaša otázka vyvoláva predstavu človeka, ktorý sa zaujíma o všetky odvetvia filozofie, je filozoficky vzdelaný a stojí pred otázkou, ktorým smerom zamerať svoje úsilie. Je to terminologický problém: súvisí so šírkou termínu "filozofia". Nehľadiac na terminológiu, je to, ako keby ste sa pýtali, prečo ľudia pracujú v ekonómii, keď máme veľké problémy v medicíne. Podľa môjho názoru sa logika a analytická filozofia líšia od etiky a politickej filozofie (pokiaľ ide o ich pohnútky a smerovania) asi tak, ako ekonómia od medicíny.

Rastúci záujem filozofov o jazyk je však stále obdivuhodný. Nepripisujem to záujmu o jazyk ako taký, ale uvedomeniu si skutočnosti, že uvažovanie o ideách, ktoré bolo také dominantné v staršej filozofii, sa môže stať oveľa jednoznačnejším a jasnejším, ak budeme hovoriť skôr o slovách. Motívom sú stále metafyzické a epistemologické záujmy.

Vo svojej autobiografii uvádzate, že sa Vám nepáči, keď Vás označujú za pragmatistu. Napriek tomu, myslíte si, že Vaša filozofia nadväzuje na učenie takých pragmatistov ako John Dewey a Clarence I. Lewis?

Cítim sa byť filozoficky spriaznený s Deweyom a Lewisom, ako aj s Carnapom a Humom a čiastočne (podobne ako Lewis) dokonca aj s Kantom. Menej už s Jamesom a Pierceom. Moje rozpaky nad označením za pragmatistu súviseli s tým, že som celkom presne nevedel, čím sa líši pragmatista od iného empiristu.

Bol Carnap, ktorého ste navštívili v Prahe, iným filozofom ako "americký" Carnap?

Carnapova filozofia sa viackrát podstatne zmenila. Jej tri fázy predstavujú práce *Der logische Aufbau der Welt*, *Logische Syntax a Meaning and Necessity*. Roky, ktoré prežil v Amerike, začali medzi druhou a treťou fázou. Vo všetkých troch však dominoval jeho vedecký duch a jeho rešpekt pred matematickou presnosťou a jasnosťou myslenia.

Boli ste spokojný s reakciou profesionálnych matematikov na Vaše systémy teórie množín a základy matematiky alebo Vás ich reakcie skôr sklamali?

Za posledných päťdesiat rokov sa v Belgicku, Švajčiarsku a v Amerike hádam tučet nadaných matematikov venoval intenzívnemu štúdiu teórie množín v mojich *New Foundations* (1937) a jej variantu v mojej práci *Mathematical Logic* a dospeli k duchaplným a veľmi prekvapujúcim výsledkom. Na druhej strane, nikdy nehrozilo, že by môj systém vytlačil systém Zermela a Fraenkela či von Neumannov variant, a nikdy som nemal pocit, že by sa to malo stať. V *Theory and Its Logic* (1963) porovnávam všetky štyri systémy vrátane Russellovho a Whiteheadovho a uvádzam ich do vzájomného vzťahu.

REPLIES TO PROFESSOR RISKA'S EIGHT QUESTIONS

Why have been contemporary philosophers so much preoccupied with the problems of logic and language – during the time of great social upheavals, nationalistic and ethnic conflicts, etc.?

Your question conjures up the picture of someone interested and trained in all branches of philosophy and faced with the question of where to direct his efforts. The trouble here is terminological: the breadth of the term 'philosophy'. Terminology aside, it is like asking why people work in economics when there are grave problems in medicine. To my mind logic and analytical philosophy differ from ethics and political philosophy nearly as much, in respect of pertinent drives and aptitudes, as economics from medicine.

One may still wonder about philosopher's increased concern with language. I attribute this not to an interest in language as such, but to an appreciation that talk of ideas, so dominant in earlier philosophy, can be much sharpened and clarified by talking rather of words. The motivating concerns here are still metaphysical and epistemological.

As you said in your Autobiography, you do not like to be classified as a pragmatist. Nevertheless, do you find your philosophy to be continuous with the teaching of such pragmatists as John Dewey and Clarence I. Lewis?

I do feel philosophically akin to Dewey and C. I. Lewis, as well as to Carnap and Hume, and in part (like Lewis) even to Kant. Less to James and Peirce. My hesitation over the classification of pragmatist was only my uncertainty over what distinguishes a pragmatist from any other empiricist.

Was Carnap whom you visited in Prague a different philosopher from the "American" Carnap?

Carnap's philosophy changed significantly more than once. Three phases are epitomized by *Der logische Aufbau der Welt*, *Logische Syntax*, and *Meaning and Necessity*. His years in America began between the second and third. But all three were dominated by his scientific spirit and his respect for mathematical rigor and clarity of thought.

Have you been satisfied, or rather disappointed, by the working mathematicians reactions to your systems of set theory and foundations of mathematics?

Intensive study of the set theory of my "New Foundations" (1937), and its variant in my *Mathematical Logic*, has gone on over the past fifty years in Belgium, Switzerland, and America by perhaps a dozen gifted mathematicians, with ingenious and very surprising results. On the other hand the system has never threatened to displace the neo-classical Zermelo-Fraenkel system or von Neumann's variant, and I have not felt that it should. My *Set Theory and Its Logic* (1963) compares and interrelates all four systems, plus Russell-Whitehead.

Vidíte niečo pozitívneho a azda aj objavného v prácach intenzionálnych logikov a v prácach metafyzikov zaoberajúcich sa problematikou možných svetov?

Neprechovávam sympatie k metafyzickej nevyhnutnosti a k možným svetom, ale so záujmom som "fušoval" do intenzionálnej logiky propozičných postojov.

Preceňuje súčasné hodnotenie zásluhy Tarského sémantickej teórie pravdy, alebo ich podceňuje?

Boli sme svedkami zavádzajúcej tendencie podceňovať Tarského teóriu pravdy a nesprávne chápať jej tvrdenia.

V Česko-Slovensku je pomere veľký záujem o rozvíjanie fenomenologického typu filozofovania (Husserl sa narodil na Morave a Jan Patočka, významný český filozof, bol fenomenológom). Chceli by ste niečo povedať k životaschopnosti a plodnosti tejto metódy filozofovania?

Pokúšal som sa kedysi dávno zbežne preštudovať Husserlove *Logické skúmania*, ale vzdal som sa nádeje pochopiť pravidlá tejto hry, pretože mi tu chýbala intersubjektívnosť introspektívnych údajov. Predsa však mám pocit, že je tu istá príbuznosť s mojimi záujmami. Mimochodom, ďalším veľkým rodákom z Moravy bol Kurt Gödel.

Pútajú dnes na seba vedci z oblasti počítačov pozornosť, ktorá predtým patrila logikom (matematickým i filozofickým)? Zdá sa, že v porovnaní s historickým obdobím, ktoré nám prinieslo výsledky Gödelovej a Tarského práce, ako aj Váš vynikajúci príspevok do problematiky, nevzbudzujú už výkony logikov takú pozornosť.

Striktný formalizmus prekvital v logike a v základoch matematiky počínajúc Fregem od r. 1879. Mnohí matematici týmto formalizmom opovrhovali ako jalovým puntičkárstvom. S nástupom počítačov, od r. 1936, sa však matematická logika stala technologickým nástrojom a striktný formalizmus je podmienkou *sine qua non* programovania. Je to nádherná irónia a vec hodná uvažovania. Ak aj výskum v oblasti logiky, až na potreby počítačovej techniky, upadol, ako naznačujete, je to zrejme preto, že Gödelov epochálny objav, ako aj s tým súvisiaci nasledujúci vývoj v teórii rekurzie (Kleene) a v teórii modelov (Tarski) i Russellove a Whiteheadove práce v oblasti základov matematiky nám, pokiaľ ide o páľčivé problémy, poskytli len málo. Stále ešte rozmýšľam o jednom možno beznádejnom projekte – ako z predikatívnej teórie množín odvodiť toľko matematiky, aby mohla slúžiť všetkým potrebám prírodných vied. Feferman a Wang sú v tomto ohľade optimistickí.

Z angličtiny preložila *Lubica Hábová*

Do you find anything positive and perhaps illuminating in the works of intensional logicians and possible-worlds metaphysicians?

I am unsympathetic with metaphysical necessity and possible worlds, but I have dabbled sympathetically in the intensional logic of propositional attitudes.

Does the current appreciation of Tarski's semantic theory of truth overrate or underrate its contribution?

There has been a puzzling tendency to underrate Tarski's truth theory and to misunderstand its claims.

There is a considerable interest in developing phenomenological type of philosophizing in Czecho-Slovakia (Husserl was born in Moravia and Jan Patočka, an outstanding Czech philosopher, was a phenomenologist). Would you like to offer your comments on the viability and fruitfulness of such method of philosophizing?

I tried Husserl's *Logische Untersuchungen* briefly long ago, but despaired of grasping the rules of the game, because of the lack of intersubjectivity in introspective data. Yet I sense that there are affinities with my concerns. By the way, another great native of Moravia was Kurt Gödel.

Are the computer scientists today stealing the show from the logicians (both mathematical and philosophical)? There seems to be less excitement with regard to the activities of logicians today, compared with the historical period which gave us the results of Gödel, Tarski and your own distinguished contributions.

Strict formalism has flourished in logic and the foundations of mathematics beginning with Frege, 1879. Many mathematicians scorned it as idle pedantry. But with the rise of computers, since 1936, mathematical logic has become a tool of technology, and strict formalism is the *sine qua non* of programming. It is a delicious irony and a joy to contemplate.

If research in logic apart from the needs of computers has fallen off, as you suggest, it may be because Gödel's epoch-making discovery, together with the related subsequent developments in recursion theory (Kleene) and model theory (Tarski) and the earlier work in foundations of mathematics by Whitehead and Russell, have left us with little in the way of burning problems. I do think still of one, the perhaps hopeless project of deriving enough mathematics from predicative set theory to serve all the needs of natural science. Feferman and Wang are sanguine about this.

W.V. Quine

Feb. 6, 1992